

«Նոր ժամանակի կրթություն» ՀԿ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հետազոտության թեման՝ Նորագույն տեղեկատվական տեխնոլոգիաների
ազդեցությունը և դերը սովորողի հոգեբանական զարգացման գործում

Առարկան՝ անգլերեն

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Սյուզաննա Մկրտչյան

Ուսումնական հաստատություն՝ Արարատի մարզի Արբաթի Հ.
Զաքարյանի անվան միջնակարգ դպրոց

Երևան 2022

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ.....3

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱԿՆԱՐԿ.....5

ԳԼՈՒԽ 1

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ   ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ   ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՆԵՐԻ   ԱՌԱՋԸՆԹԱՑԻ
ՀՈԳԵԲԱՆԱՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՅԵՑԱԿԵՏԵՐԻ ՄԱՍԻՆ.....7

ԳԼՈՒԽ 2

ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ԵՎ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՆԵՐԻ ԿԻՐԱՌՈՒՄԸ
ԱՌԱՐԿԱՅԻ ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ 12

ԳԼՈՒԽ 3

ԱՆԳԼԵՐԵՆԻ ԱՌԴՐԱԿԱՆ ՀԱՐԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ ՀԱՅԵՐԵՆԻ
ԶՈՒԳԱԴՐՈՒԹՅԱՄԲ ԵՎ ՏՀՏ-Ի ԿԻՐԱՌՄԱՄԲ.....14

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ.....21

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ.....22

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Տեղեկատվական և հեռահաղորդակցական տեխնոլոգիաները դարձել են զարգացած երկրների հասարակական կյանքի ամենակարևոր տարրերը, իսկ գիտելիքն ու տեղեկույթը՝ առաջընթացի որոշիչ գործոններ: Բնական ռեսուրսները, արդյունաբերական ու ռազմական հզորությունը, ինչպես նշում են այդ հասարակարգի նշանավոր հետազոտողները, այլևս կայուն զարգացման ու բարգավաճման երաշխիքներ չեն տալիս: Ամենահզոր կապիտալ է դառնում մարդը, նրա ինտելեկտուալ ու ստեղծագործական ընդունակությունները, ինչը պետության մրցակցային ներուժը դարձնում է կախյալ նրա քաղաքացիների գիտական ու կրթական մակարդակից: Այս պարագան էլ հենց ամբողջ աշխարհում կրթական բարեփոխումների՝ կրթության բովանդակության վերակառուցման, ուսուցման կազմակերպման նոր՝ ժամանակին հարիր ձևերի որոնման հզոր ալիք է առաջացրել:

Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կենտրոնացումը գերհզոր պետությունների ձեռքում մրցակցային պայքարը դարձնում է ավելի նուրբ և, դրանով իսկ, ավելի վտանգավոր: Արդի աշխարհը գլոբալ զարգացումների, սրընթաց փոփոխությունների աշխարհ է. ոչ մի բան ապահովագրված չէ փոխվելու, հնանալու կամ վերանալու վտանգից: Տեղեկատվական պայթյունը հանգեցրեց տեղեկույթի ծավալի շեշտակի աճի. գիտական հայտնագործություններն աննախադեպ արագությամբ հաջորդում են մեկը մյուսին, զուգահեռաբար, առավել մեծ ընդգրկումով ու արագությամբ ընթանում է տեխնոլոգիական զարգացումը: Այս զարգացումները փոփոխություններ են մտցնում մարդկանց կենսակերպում ու աշխարհայացքում, խարխլվում են ավանդույթները, ձևավորվում են նոր արժեքներ: Մասնագիտությունների ցանկը տասը տարին մեկ 50 տոկոսով նորոգվում է: Այդպիսի հասարակության մեջ հաջողության հասնելու համար մարդն հարկադրված է պարբերաբար փոխել թե՛ իր աշխատատեղը, թե՛ որակավորումը: Ամեն նոր օր աշխարհը մարդուն ներկայանում է նոր դեմքով, ամեն օր նոր իրավիճակ է ստեղծվում, որում իր գոյությունը պահպանելու, ստեղծված պրոբլեմները լուծելու համար յուրաքանչյուր անհատ պիտի իրադրությունը վերլուծելու, իմաստավորելու և համապատասխան վճիռներ կայացնելու կարողություններ ունենա: Կյանքը հասարակությանն ապրելու և գործելու նոր ռազմավարության է պարտադրում: Այդ նոր ռազմավարության մշակումն էլ ամենարնդհանուր իմաստով կազմում է ժամանակակից կրթական քաղաքականության բովանդակությունը: Այս երևույթներն ամենայն խորությամբ դրսևորվում են զարգացած Արևմուտքի երկրներում: Սակայն ընթացող և օրըստօրե թափ առնող գլոբալացման գործընթացները տեղ չեն թողնում մտածելու, որ դրանք կատարվում են այլ աշխարհում և մենք անհանգստանալու հիմքեր չունենք: Մենք քայլ առ քայլ ներգրավվում ենք այդ գործընթացներում, ինչը պարտադրում է համաքայլ ընթանալ ընդհանուր զարգացումներին և երբեմն լուծել խնդիրներ, որոնք մեր ապագային են վերաբերում ավելի, քան ներկային: Ընթանում է կրթական համակարգերի այս կամ այն չափով դիմազրկման գործընթաց: Բայց, զարգացած երկրների փորձի, իրականացվող բարեփոխումների

ուսումնասիրությունը պարզ ցույց է տալիս, որ ոչ մի երկիր կամավոր իրեն չի հանձնում համահարթեցման ու միասնացման այս անողոր տարերքին: Յուրաքանչյուրն ուզում է իրեն տեսնել այդ միավորման մեջ, բայց, տեսնել որպես ինքնուրույն արժեք ունեցող, ամբողջին իր սեփական ներդրումը բերող և դրանով իսկ իր ինքնությամբ ներկայացող երկիր: Միայն այդպես, միայն սեփական դիմագիծը պահպանելով, մենք կարող ենք դառնալ միասնական կրթական տարածության լիարժեք անդամ:

Նոր ժամանակների առանձնահատկություններից մեկն այն է, որ իրականության բոլոր ոլորտներում զարգացման տեմպերն արագանում են. մեր աչքի առաջ հնանում են գիտելիքները, տեխնիկան, աշխարհի մասին պատկերացումները, փոփոխվում են բարոյական նորմերն ու բարքերը: Մարդը բառացիորեն հայտնվել է տեղեկատվական հեղեղում, որի հորձանքներին դիմակայելը դարձել է կենսական խնդիր: Այս պայմաններում սովորողներին հաղորդել որոշակի գիտելիքների գումար և ձևավորել ինչ-ինչ կարողություններ միանգամայն անօգուտ է: Անհրաժեշտություն է առաջանում նախևառաջ սովորողների մեջ ամրապնդել այն համոզմունքը, որ հասարակության ակտիվ անդամ դառնալու և տարագան գործընթացներից անմասն չմնալու համար նրանց հարկավոր է ամբողջ կյանքում սովորել: Եվ դպրոցի խնդիրն է աշակերտի մեջ ձևավորել նրա շարունակական կրթության հնարավորությունն ապահովող անձնային և ինտելեկտուալ որակներ:

Մենք տեսնում ենք, որ աննկատելիորեն փոխվում է կրթվածության երբեմնի ըմբռնումը: Կրթված մարդն այլևս նա չէ, ով ինչ-որ բան գիտի կամ գիտեցածը կարող է կիրառել իրականության մի նեղ ոլորտում, այլ նա ով ընդունակ է ինչ-որ բան իմանալու: Այսինքն՝ գնահատվում է ոչ այնքան ուսյալությունը, որքան ուսանելիությունը՝ մարդու սովորելու, ոչ ստանդարտ իրավիճակներից գլուխ հանելու, նրանցում արդյունավետ գործելու ունակությունը:

Թեմայի արդիականությունը՝ Գիտելիքների արագ զարգացման և նրանց մի մասի հնացման պայմաններում ուսուցման բովանդակությունը ևս կրում է համապատասխան փոփոխություններ. սովորողներին տալ հիմնարար գիտելիքներ, այն ինչ համեմատաբար կայուն է ժամանակի մեջ: Եթե սովորողը տիրապետում է տվյալ գիտության հիմունքներին և ընդունակ է սովորելու, ապա նոր իրավիճակներում նա կարող է գիտելիքների պակասը լրացնել ինքնուսուցմամբ: **Ուսուցման տեխնոլոգիան կամ կիրառվող մեթոդները լավագույնն են, եթե լավագույնս նպաստում են մարդու ինքնուրույնության ձևավորմանը, հիմնարար գիտելիքների ձեռքբերմանն ու ստեղծագործական կարողությունների զարգացմանը:**

Հետազոտության նպատակը՝ հետազոտել և բացահայտել նորագույն տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ազդեցությունը և դերը սովորողի հոգեբանական զարգացման գործում և առարկայի դասավանդման ընթացքում :

Հետազոտության խնդիրներն են՝

- ուսումնասիրել թեմային առնչվող գիտաուսումնական գրականությունը,
- անդրադառնալ ուսումնական գործընթացում նորագույն տեղեկատվական տեխնոլոգիաների դերին ,
- կիրառել S2S անգլերենի դասավանդման ընթացքում ,
- սահմանել քայլարշավ վերը նշված նպատակին հասնելու համար,

- անդրադառնալ ժամանակակից տեղեկատվական տեխնոլոգիաների դերին անգլերենի դասավանդման ընթացքում:
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

Երեխայի հոգեկան ու ֆիզիկական զարգացման օրինաչափությունների, դրանց դրսևորման առանձնահատկությունների մասին ժամանակակից հոգեբանությունը կուտակել է բավական փաստեր, որոնք մանկավարժներն անհրաժեշտաբար պիտի հաշվի առնեն ուսուցման մեթոդներ մշակելիս, ուսուցման պրոցեսի կազմակերպման խնդիրներ լուծելիս: Որոշակիության համար հոգեբանական նվաճումների հարուստ գանձարանից առանձնացնենք մի քանի ղեկավար գաղափարներ:

Երեխան ամենից առաջ զարգացող էակ է և զարգացումն այդ ենթակա է քիչ թե շատ կոշտ օրինաչափությունների: Յուրաքանչյուր տարիքում մարդը հասնում է զարգացման մի միջին մակարդակի, որն հնարավորություն է տալիս նրան յուրացնել-իմաստավորել աշխարհի մասին գիտելիքների ու հասկացությունների մի սահմանափակ ոլորտ: Այն բոլոր գիտելիքները, որոնք գտնվում են այդ ոլորտից դուրս՝ նա չի կարող յուրացնել, սեփականել: Բարդ ուսումնական ծրագրերն ու դասագրքերը այս ղեկավար գաղափարի անտեսման՝ մարդու ֆիզիկական և հոգեկան զարգացման օրինաչափությունների չիմացության ու չկիրառման արդյունք են: Սրանով է պայմանավորված հանրակրթական դպրոցներում ուսման հանդեպ սովորողների նկատելի անտարբերությունը:

Տարիքային յուրաքանչյուր փուլ բնութագրվում է ոչ միայն իմացական զարգացման որոշակի պոտենցիալ հնարավորություններով, այլ նաև մտածողության տիպով: Այդ տիպի հաշվառումն ուսուցման պրակտիկայում անհրաժեշտ պայման է՝ կրթության յուրաքանչյուր աստիճանում զարգացման բավարար մակարդակ ապահովելու համար: Օրինակ, հանրահայտ է, որ մանկահասակ երեխայի մտածողությունն ակնառու-պատկերավոր (ո՛չ վերացական) բնույթ ունի: Մա նշանակում է, որ այս տարիքի երեխաների ուսուցումն արդյունավետ է եթե այն իրագործվում է պրակտիկ գործունեության միջոցով, որի պայմաններում սովորողը շատ բաներ հասկանում է սեփական փորձով: Համապատասխան դասագրքերն, իրենց հերթին, պետք է հարուստ լինեն նկարազարդման նյութերով, տեքստերը հեղեղված չլինեն սահմանումներով ու բանաձևերով:

Մարդն առհասարակ, երեխաները՝ առավել ևս, հակված են ամեն ինչի մեջ իմաստ տեսնելու: Այն գիտելիքներն են անցնում երկարատև հիշողության ոլորտ, որոնք մարդը գիտակցաբար ցանկացել է յուրացնել: Այսինքն՝ երեխայի համար ուսուցումն արդյունավետ է միայն այն ժամանակ, երբ ինքն է իր կրթության սուբյեկտը. երբ ինքն է գիտակցաբար դնում կրթական նպատակներ և ազատորեն կազմակերպում իր ուսումնական գործունեությունը՝ դրված նպատակներին հասնելու համար: Այս դեպքում է միայն գիտելիքն անձի համար իմաստ ու արժեք ստանում, դառնում հոգևոր հարստություն:

Անդրադառնանք երեխայի զարգացման հոգեբանական մեխանիզմներին. երեխան ուզում է ակնառու պատկերացնել, նրան հարկավոր է պրակտիկ գործունեություն, բնության հետ կենդանի շփում: Երեխան ուզում է իրեն մատուցվող գիտելիքների իմաստն հասկանալ:

Ուսուցումն ու դաստիարակությունը անխզելի միասնություն են կազմում և իմաստալից է խոսել միայն ուսումնադաստիարակչական աշխատանքների

կազմակերպման մասին: Սակայն, կրթական պրակտիկայում դաստիարակության և ուսուցման ոլորտները նկատելի չափով տարանջատվում են, ինչը հնարավորություն չի տալիս ապահովելու կրթության ընդհանուր որակի ցանկալի մակարդակ:

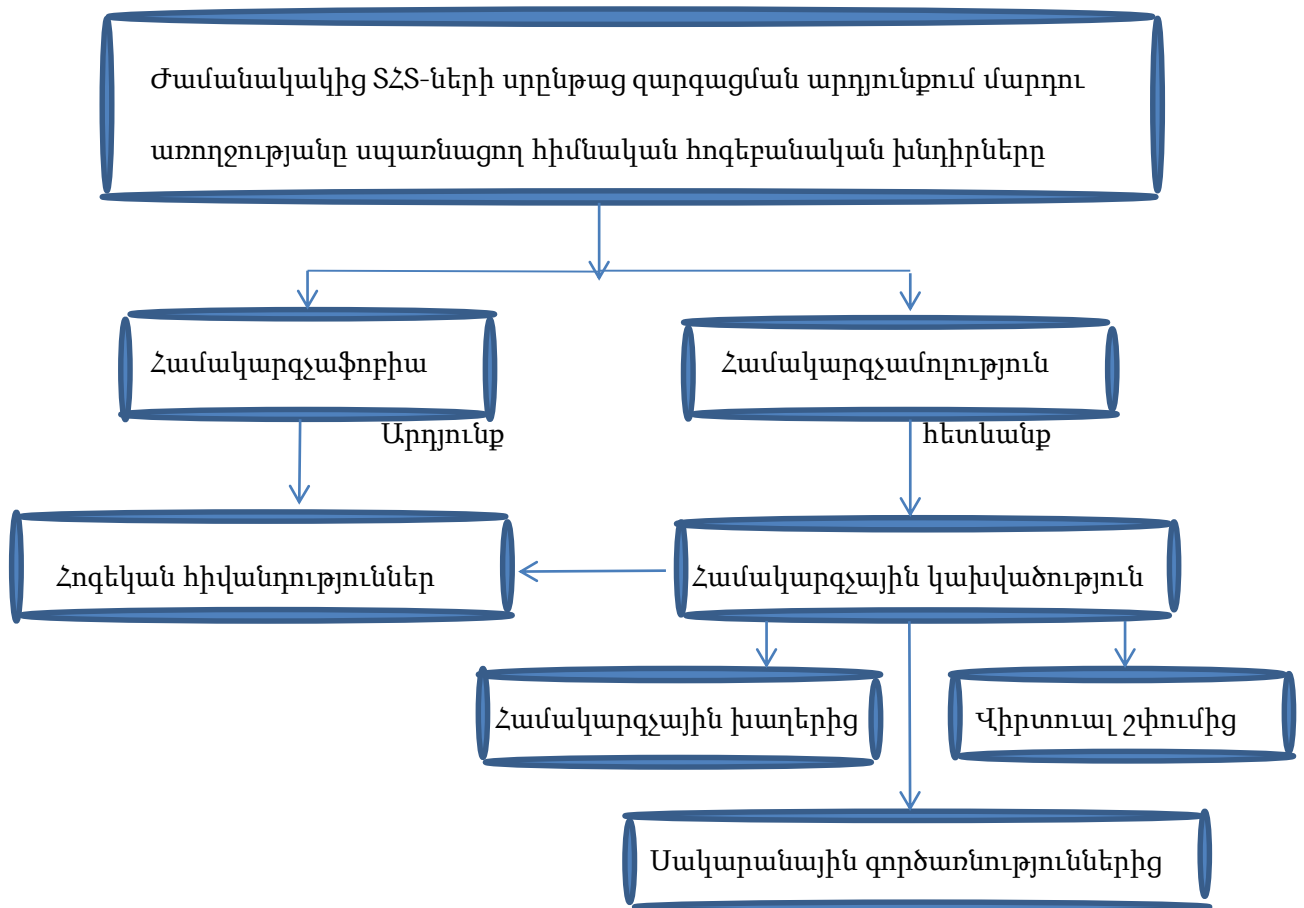
Թեև ուսուցմամբ կարելի է դաստիարակչական որոշակի խնդիրներ լուծել, սակայն մատաղ սերնդին հանրության համար կարևոր նշանակություն ունեցող արժեքների պատվաստումն իրականացվում է հիմնականում այլ գործոնների շնորհիվ: Դա ժողովրդավարական համակարգի տարրերի առկայությունն է հասարակական կառուցվածքներում, ուսումնական գործընացի ընդհանուր կուլտուրան է, կրթական համակարգում հաստատված բարոյահոգեբանական առողջ մթնոլորտը, սովորողների և ուսուցիչների հարաբերությունների ժողովրդավարական ոճը, ի վերջո՝ օրենքի գերակայության հաստատումն ու նրա հարգումը կրթության բոլոր սուբյեկտների կողմից: Կարճ ասած, դաստիարակության մեջ որոշիչը միջավայրն է. եթե հասարակությունն ինքը չի ապրում ժողովրդավարական արժեքներով, դրանք չի կարող մատուցել և ստիպել նրանցով ապրել իր սերունդներին: Մարդն ընդօրինակում և վարքի նորմա է դարձնում այն ամենը, ինչ տեսնում է, ինչի ներգործությունն իր վրա գգում է, ինչը կարևորում է իր սոցիալական առաջընթացի ու բարոյական հասունացման համար: Ուրեմն դաստիարակության ու սոցիալականացման խնդիրներում խոսքն ու խրատը, քարոզը, արհեստականորեն ստեղծված կարգ ու կանոնը որոշիչ չեն, **որոշիչ են կրթության սուբյեկտների միջև հարաբերությունների ընդհանուր կուլտուրան, աշխատանքային և ուսումնական նորմալ պայմանները, ուսումնական պրոցեսում սովորողների ազատության և ինքնուրույնության աստիճանը, բարոյահոգեբանական առողջ մթնոլորտը:** Դաստիարակության ընդհանուր ռազմավարության և օպտիմալ տեխնոլոգիաների բացակայության պայմաններում ուսուցչի դերն առավել կարևորություն է ստանում: Ուսուցչի բարոյական նկարագիրը, մեթոդական պատրաստվածության մակարդակը, նրա անձնային ու ինտելեկտուալ որակները դաստիարակչական մեծ ներուժ ունեն:

ԳԼՈՒԽ 1

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՆԵՐԻ ԱՌԱՋԸՆԹԱՑԻ ՀՈԳԵԲԱՆԱՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՅԵՑԱԿԵՏԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Վերջին տասնամյակներին տեղեկատվական տեխնոլոգիաների սրընթաց զարգացումը հեղափոխական փոփոխություններ կատարեց մարդկային գործունեության տարբեր բնագավառներում. ժամանակակից մարդը քաղաքակրթական զարգացումների ներկա փուլում ժամանակին համահունչ կերպով ապրելու և գործելու համար իր առօրյայում համակարգչային տեխնոլոգիաներ կիրառելու անհրաժեշտություն է զգում, քանի որ դրանց օգտագործումը առաջադիմական բազում փոփոխություններ է մտցնում մարդկային գործունեության տարբեր ոլորտներում, որակապես փոխում զանգվածային լրատվության միջոցների, կապի համակարգերի աշխատանքը, դրամատների և վարչական հիմնարկների գործունեության սկզբունքները, անհամեմատ բարձրացնում է զինվորական տեխնիկայի հզորությունն ու արդյունավետությունը: Ժամանակակից տեղեկատվական տեխնոլոգիաները, մասնավորապես համակարգիչը կարող է ամենատարբեր աշխատանքներ կատարել, և ամեն ինչ կախված է նրանից, թե մարդն ինչպես է ուզում այն օգտագործել, քանզի բազմաթիվ հետազոտություններ բացահայտել են մարդու, մասնավորապես, դեռահասի (քանի որ այս հարցում նա է հասարակության առավել խոցելի օղակը) հոգեկան առողջության վրա համակարգչային տեխնոլոգիաների ինչպես դրական, այնպես էլ բացասական ներգործության հնարավորությունները : Նշենք, որ այդ հետազոտություններից շատերը իրականացվել են հենց համակարգիչների (համացանցի) օգնությամբ, քանի որ համակարգիչները հարմար միջոց են հոգեբանական ստուգումներ իրականացնելու համար (օրինակ՝ աշխատանքային սեղանին որպես ֆոն դրված նախշի դիտարկումով հնարավոր է անցկացնել յուրօրինակ հոգեբանական թեստ, որի միջոցով հարմար է ուսումնասիրել տվյալ անձի հոգեբանական պրոյեկցիայի մեխանիզմը, այսինքն՝ մարդու գաղտնի պատկերացումները, այդ թվում՝ սեփական անձը և խնդիրները, որոնք նա փոխադրում է ձեռքի տակ եղած նյութի՝ տվյալ դեպքում ցուցասարքի վրա (ծրագրավորվող պատկեր), ինչպես նաև հոգեշտկիչ աշխատանքներ անցկացնելու համար (օրինակ՝ համակարգչային դիզայնը դիտարկելով որպես արտ-թերապիայի տարր՝ հնարավոր է բազմաթիվ հոգեշտկիչ աշխատանքներ իրականացնել՝ օգտագործելով արտ-թերապիայի և անիմաթերապիայի հնարավորությունները):

Հարց է առաջանում՝ հոգեբանամանկավարժական ինչ սպառնալիքներ է պարունակում «համակարգչային և համացանցային» առօրյան հատկապես դեռահասների և պատանիների հոգեբանական տեսանկյունից փխրուն խմբի համար: Հարցի պատասխանը կգտնենք դիմելով հոգեբանների հետազոտության արդյունքներին, որը ներկայացնում ենք գծապատկերի տեսքով :

Գծազիր 1. *ժամանակակից S2S-ների սրբնթաց զարգացման հետևանքով առաջացող հոգեբանական բացասական ներգործության սպառնալիքները ըստ առաջատար հոգեբանների¹*

Համակարգչաֆորիան մարդու վախն է արագ կատարելագործվող տեղեկատվական միջավայրից, տեղեկության հոսքերի աճից ու բարդացումից, համակարգչի չափազանցված բացասական ազդեցությունից: Համակարգչամոլությունը համակարգչի հետ գործ ունենալու հիվանդագին ձգտումն է՝ ի վնաս միջանձնային շփման և հոգեկան առողջ հասունացման ու սոցիալականացման: Համակարգչամոլությունը հանգեցնում է կախվածության համակարգչային վիրտուալ իրականությունից: Համակարգչային վիրտուալ իրականությունից կախվածություն կարելի է անվանել կյանքում համակարգչի ներքին, համացանցով չափազանց տարվածությունը. դա իրականությունից հեռանալու միջոց է և հանգեցնում է սոցիալական, մասնագիտական, նյութական և ընտանեկան արժեքների խեղաթուրման կամ որակական փոփոխությունների: Հատուկ ուշադրություն է պետք դարձնել, թե դեռահասը հատկապես ինչով է տարվել՝

¹Выгонский С. И, Обратная сторона Интернета: психология работы с компьютером и сетью, 2010, 316 стр.

վիրտուալ ծանոթություններն^օ՝, առցանց սակարանային գործառնություններն^օ՝, թե՛ համակարգչային խաղերով (առանձնահատուկ վտանգավոր են այն դերային խաղերը, որոնցում մարդն սկսում է կորցնել կապն իրական կյանքի հետ՝ լիովին կենտրոնանալով խաղի վրա (իրեն փոխադրելով վիրտուալ աշխարհ՝ նա բացարձակապես լուրջ է ընդունում վիրտուալ աշխարհը և իր հերոսի գործողությունները համարում սեփականը):

Ժամանակակից տեխնոլոգիաների արագընթաց զարգացումը իրավունքի բնագավառում առաջացնում է նոր հիմնախնդիրներ և ստեղծում դրանց առավել արդյունավետ հաղթահարելուն ուղղված լուծումներ գտնելու նոր հնարավորություններ: Մտավոր սեփականության իրավունքը, լինելով իրավունքի հնագույն ինստիտուտներից մեկը, ավելի լայն կիրառում ստացավ և պաշտպանության արժանացավ համացանցի առաջացմամբ: Ստեղծագործությունը, որը մարդու ստեղծագործական մտքի գործունեության արդյունք է, և օրենքի ուժով համապատասխանորեն չպաշտպանվելու դեպքում հեղինակի համար իրավական տեսանկյունից խոցելի երևույթ, առավել կարևորվեց համացանցի լայն օգտագործման հետևանքով: Դրա հիմնական պատճառներից մեկն այն է, որ ժամանակակից տեխնոլոգիաների զարգացման արդյունքում գիտության, գրականության և արվեստի ստեղծագործությունների հեղինակները իրենց ստեղծագործությունների հրապարակումը, տարածումը և այլ կերպ դրանց հրապարակային ցուցադրումն են կազմակերպում համացանցային հարթակի միջոցով, և դրանով առաջացնում և պահպանում են իրենց ստեղծագործությունների նկատմամբ գույքային և անձնական ոչ գույքային իրավունքները՝ համապատասխանաբար ստանձնելով նաև պարտականություններ: Մասնավորապես, ըստ զանազան վիճակագրական տվյալների, տեսալսողական բնույթի ստեղծագործությունները համացանցի միջոցով տարածվում և լիաբեռնվում են առավել լայն մասշտաբով և հաճախականությամբ: Այսպիսով, ժամանակակից տեխնոլոգիաների արագ զարգացման արդյունքում առաջ են գալիս վերը նշվածի հետ կապված մի շարք խնդիրներ, որոնց նկատմամբ թերի ուշադրությունը կարող է հանգեցնել անբարենպաստ հետևանքների, մասնավորապես, ստեղծագործության հեղինակ, համահեղինակ ճանաչվողների և /կամ/ կոլեկտիվ հիմունքներով ստեղծագործությունը կառավարող կազմակերպությունների համար: Այդպիսի խնդիրներից է հենց հեղինակային և հարակից իրավունքների նկատմամբ այլ անձանց կողմից ոտնձգությունների կանխումն ու կանխարգելումը, որի արդյունավետ իրականացման համար անհրաժեշտ է համապատասխան վերահսկողական գործընթաց և այն կիրարկելու համար նախատեսված մեխանիզմ: Այդօրինակ վերահսկողական գործընթաց ստեղծելու բարդությունն այն է, որ համացանցային հարթակը վերացական բնույթի այնպիսի անկայուն աշխարհ է, որտեղ մարդկանց (օգտատերերի) վարքագիծը (գործողությունը և /կամ/ անգործությունը) միշտ չէ, որ կառավարելի է, և հետևաբար, միշտ չէ, որ հնարավոր է օրենքով սահմանված վարքագծի կանոնները խախտող (խախտած) անձի ինքնությունը պարզել կամ այլ կերպ նույնականացնել և ենթարկել համապատասխան պատասխանատվության:

Համացանցային ազատությունը, իր դրական կողմերով հանդերձ, հանգեցնում է հեղինակային և հարակից իրավունքների բավականաչափ քանակությամբ խախտումների և ոտնձգությունների: Մասնավորապես, ըստ ՀՀ օրենսդրության, այդպիսի խախտումների թվին են դասվում առանց իրավատիրոջ թույլտվության պատրաստված կամ տարածված իրավունքի

օրյեկտի օրինակները (կեղծ կամ նմանակված (կոնտրաֆակտ) օրինակներ) ¹: Ներկայումս համացանցի միջոցով հեղինակային և /կամ/ հեղինակության իրավունքի խախտումները նվազեցնելու նպատակով համացանցային տեսագրալսողական, սոցիալական, տեղեկատվական բազմաթիվ կայքեր, ինչպիսիք են “Youtube”-ը, “Facebook”-ը, “BBC News”-ը և այլք, իրենց կայքերում ներառում են կայքի շրջանակներում օգտատիրոջը տրված իրավունքների և պարտականությունների մասին դրույթներ «Ընդհանուր դրույթներ և պայմաններ» (“Terms & Conditions”) բաժնում: Համացանցում գետեղված ստեղծագործության հեղինակների գույքային և անձնական ոչ գույքային իրավունքները ենթակա են ավելի կայուն պաշտպանվածության՝ ծածկագրված համաշխարհային իրավական նորմերի ստեղծման միջոցով, քանի որ համացանցն ինքնին համաշխարհային է:

Այսպիսով, որպեսզի հստակ և լիարժեք հնարավոր լինի պատասխանել այն հարցին, թե հոգեբանամանկավարժական և իրավաբանական ինչ սպառնալիքներ է պարունակում «համակարգչային և համացանցային» առօրյան հատկապես դեռահասների և պատանիների հոգեբանական տեսանկյունից փխրուն խմբի համար, անհրաժեշտ է՝ գիտության տարբեր բնագավառներ միավորվեն՝ բազմակողմանի հետազոտություններ կատարելու այդ ոլորտում, իսկ մանկավարժությունը, ղեկավարվելով «Հետազոտելով սովորեցրո՛ւ» իննվացիոն մեթոդով, պետք է գլխավորի աշխատանքը, քանի որ գիտաճյուղի գերխնդիրն առողջ սերնդի ձևավորումն է: Ցանկալի է, որ հնարավոր լինի պատրաստել նոր ձևաչափի մասնագետ՝ կրթության ոլորտի տեղեկութաբան-հոգեբան՝ իրավագիտական խոր գիտելիքներով, ինչը, կարծում ենք, հնարավոր է պատրաստել մանկավարժական բուհերի շրջանակներում, քանի որ մանկավարժական բուհում սովորողը ուսումնասիրում է ինչպես դասավանդման տարբեր մեթոդներ և մոտեցումներ («մանկավարժություն»), այնպես էլ հոգեբանական զանազան ասպեկտներ («հոգեբանություն») և տեխնիկական-տեղեկութաբանական հնարքներ («ինֆորմատիկա»), ստանում է նաև իրավագիտության հետ առնչվող անհրաժեշտ գիտելիքներ: Օրինակ՝ նման մասնագետը ունակ կլինի հետագայում ինքնուրույն մշակելու ծրագրավորված ուսուցումը իրականացնող ծրագրային փաթեթ (որպես տեղեկութաբան՝ նա, կիրառելով իր գիտելիքները, կկարողանա մշակել ծրագրավորված ուսուցման համար նախատեսված ծրագրային փաթեթի ծրագրային մասը, լինելով հոգեբան՝ նկատի կունենա հոգեբանական տարբեր ասպեկտները, իսկ լինելով մանկավարժ՝ հաշվի կառնի ծրագրավորված ուսուցման մանկավարժական պահանջները) կամ լինելով կրթության ոլորտի տեղեկութաբան-հոգեբան՝ կկարողանա լուծել զանազան խնդիրներ, մշակել ճկուն և բազմագործառության կիրառական փաթեթներ, որոնք հնարավորություն կընձեռեն լուծելու կրթական ոլորտում ծանրացած խնդիրներ, իրականացնելու զանազան հետազոտություններ, օրինակ՝ համեմատական վերլուծության հիման վրա որոշելու համակարգչից սովորողների կախվածության մակարդակը, լուծելու ինչպես ընդհանուր կրթության, այնպես էլ ինֆորմացիոն հոգեբանության հետ կապված մի շարք այլ խնդիրներ, որոնք պահանջում են բազմագործոն մոտեցում: Սա շատ կարևոր հիմնախնդիր է, որի արդիականությունը աստիճանաբար մեծանում է, ինչը

¹«Հեղինակային իրավունքի և հարակից իրավունքների մասին» ՀՀ օրենք, 2006 թ., Հոդված 65 (3-րդ կետ):

պայմանավորված է տեղեկության հասարակության կայացման հարաշարժ գործընթացով, առավել կարևոր է կրթության զարգացման ներկա պայմաններում, քանի որ գիտությունը և տեխնոլոգիան զարգանում են միջառարկայական, ներառարկայական և բազմառարկայական մոտեցման համատեքստում: Եվ միայն համակարգային վերլուծության տեսակետից այս բոլոր խնդիրների ուսումնասիրությունը թույլ կտա նոր տեսանկյունից նայել մանկավարժության ոլորտում առկա խնդիրներին, ինչպես նաև բացահայտել նոր հեռանկարներ միջառարկայական հետազոտությունների տեսության մեջ, կապել բնական և հումանիտար գիտությունների մեկուսացած թվացող բնագավառները:

Այս ամենից զատ նաև պետք է նշենք, որ նորագույն տեղեկատվական տեխնոլոգիաներն ունեն նաև դրական ազդեցություն սովորողների հոգեբանական զարգացման վրա : Մեր հետազոտությունը ցույց է տալիս, որ եթե սովորողների տեղեկատվական տեխնոլոգիաներից օգտվելը դարձնել վերահսկելի և նպատակային, ապա այն կունենա իր դրական ազդեցությունը:

Այսօրվա մարդու կյանքում համակարգիչը հույժ կարևոր դեր ու նշանակություն է ստացել: Այն իր ծառայությունն է բերում նաև հանրակրթության ոլորտին: Էլեկտրոնային դասագրքերն ու ուսումնական նյութերն արդեն սպառնում են հետին պլան մղել նրանց թղթային տարբերակները: Համակարգիչը տեղեկույթի ձեռքբերման ու հաղորդման ամենատարածված և ամենաարդյունավետ միջոցն է դարձել: Այս պարագայում առանձնահատուկ կարևորություն է ստանում սովորողների տեղեկատվական մտահասության (կոմպետենտության) պատշաճ մակարդակի ձևավորման խնդիրը:

Տեղեկատվական մտահասությունը ենթադրում է տեղեկույթի տարբեր աղբյուրների (գրքեր, տեղեկատուներ, հանրագիտարաններ, բառարաններ, քարտեզներ) տեղեկատվական սարքերի (հեռուստացույց, մագնիտոֆոն, հեռախոս, ֆաքս, համակարգիչ, տպիչ, մոդեմ) և տեղեկատվական տեխնոլոգիաների (ձայնագրություն և տեսագրություն, էլեկտրոնային փոստ, ՁԼՄ, համացանց) օգնությամբ անհրաժեշտ տեղեկույթը ընտրելու, մշակելու, պահպանելու և հաղորդելու կարողություններ: Կարևորվում են ստացված տեղեկույթը քննադատորեն վերլուծելու, գնահատելու, այն տարբեր ձևերով ներկայացնելու և, սեփական գործունեությունը պլանավորելիս ու իրականացնելիս, դրանք առավելագույն արդյունավետությամբ օգտագործելու կարողությունները: Ուսուցչի խնդիրն է այստեղ համակարգիչը դարձնել սովորողների ուսումնական գործունեության կարևոր միջոց, կրթության ցածր աստիճաններում ապահովել համակարգչային գրագիտության բավարար մակարդակ, իսկ բարձր աստիճաններում ընդլայնել տեղեկատվական տեխնոլոգիաներից օգտվելու հնարավորությունները:

ԳԼՈՒԽ 2

ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ԵՎ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՆԵՐԻ ԿԻՐԱՌՈՒՄԸ ԱՆԳԼԵՐԵՆԻ ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ

«Հանրակրթության ոլորտի բարեփոխումների ներկա փուլի հիմնական խնդիրը կրթության որակի ապահովումն է: Այս նպատակով սկիզբ է դրվել բազմաթիվ նախաձեռնությունների, որոնք ներառում են կրթության որակը պայմանավորող գրեթե բոլոր գործոնները՝ մարդկային ռեսուրսները, ծրագրամեթոդական ապահովումը, նորմատիվ-իրավական դաշտը, ինստիտուցիոնալ համակարգը: Իրականացվող բարեփոխումները նպատակաուղղված են.

ա) ապահովելու որակյալ կրթություն,

բ) բարձրացնելու հանրակրթության արդյունավետությունը,

գ) կրթությունը դարձնելու արդիական, համապատասխանեցնելու զարգացման պետական, միջազգային միտումներին» :

Հանրապետության դպրոցների մեծամասնության հազեցվածությունը տեղեկատվական և հաղորդակցության տեխնոլոգիաներով (ՏՀՏ), դասավանդող ուսուցիչներին համապատասխան համակարգչային գիտելիքներով զինող վերապատրաստման ծրագրերը և դասընթացները դրանց կիրառման լայն հնարավորություն են ընձեռում: Հանրակրթության կազմակերպման գործընթացում տեղեկատվական տեխնոլոգիաները կիրառվում են ամենատարբեր նպատակներով՝ դպրոցավարություն, այլ դպրոցների և կազմակերպությունների հետ համագործակցություն, դպրոցական լայնածավալ նախագծեր, հետազոտական ու փորձի փոխանակման աշխատանքներ, ուսուցիչների հեռավար ուսուցում իրականացնելու, ուսումնական գործընթացը կազմակերպելու, կրթական նյութեր և ուսումնական նորություններ որոնելու, շնորհանդեսներ պատրաստելու, աշակերտների, ծնողների և մասնագետների հետ հաղորդակցվելու, հաշվետվություններ ներկայացնելու համար, ցանկացած առարկայի դասավանդման գործընթացում:

Առարկայի դասավանդման ընթացքում ՏՀՏ-ների կիրառման ուղղություններն են.

1. ամենօրյա աշխատանքում առարկայական գիտելիքների ձեռքբերման և կատարելագործման, ինքնուրույն աշխատանք կատարելու և ինքնակրթության միջոց, կատարելագործման սովորական և անհրաժեշտ գործիք : Համակարգիչը հեշտացնում է համացանցից տեղեկությունների հավաքագրումն այն նյութի մասին, ինչը

ծրագրային պահանջ է, սակայն դասագրքում դրանց մասին տեղեկությունները բավարար չեն:

2. Առարկայական օլիմպիադաներին մասնակցող աշակերտների հետ տարվող աշխատանքների իրականացում:

3. Համակարգչային մոդելավորմամբ լաբորատոր-գործնական աշխատանքներ կատարելու, դիագրամներ, գրաֆիկներ կառուցելու գործիք :

4. Նոր նյութը բացատրելու միջոց՝ ուսուցողական նշանակություն ունեցող թեմատիկ ֆիլմերի, դասերի ընթացքում նյութի յուրացումը հեշտացնող, սովորողների հետաքրքրվածությունն ու սերն առարկայի նկատմամբ մեծացնող շարժապատկերների, նկարների, գործընթացների հաջորդականության, երևույթների ցուցադրում և ներկայացում:

5. Ամենօրյա և ամփոփիչ դասերի ընթացքում, միջոցառումների, ինքնուրույն գործնական աշխատանքների իրականացման նպատակով սահիկահանդեսների (շնորհանդեսների) պատրաստում, ցուցադրում և ներկայացում:

6. Էլեկտրոնային վիրտուալ փորձերի իրականացում:

7. Առկա երաշխավորված ուսումնաօժանդակ ձեռնարկներով դասերի կազմակերպում:

8. Համագործակցային կարողությունների և հմտությունների զարգացմանն ու կատարելագործմանը նպաստող միջոց¹:

Տարիների մեր փորձը ցույց է տվել, որ աշակերտները մեծ հաճույքով են աշխատում համակարգիչներով, սիրով և պատրաստակամորեն օգնում են միմյանց նյութը ուսումնասիրելու, ավելի լավ յուրացնելու գործում, դրսևորում են ստեղծագործական մեծ ընդունակություններ:

Ըստ Ի.Վ. Նիկոլայուկի, տեղեկատվական և հաղորդակցական տեխնոլոգիաները, «բացում են կրթության բնագավառում բացարձակապես նոր հնարավորություններ, սովորողների կրթական և ստեղծագործական գործունեության մեջ² :

---

¹ Ռ. Մադոյան, Տ. Մադոյան, Ուսումնական գործընթացի արդիականացում կամ համակարգիչը դարձնում, «Մանկավարժություն», 2012 թ., էջ 8:

² Николаюк И. В., Информационные коммуникационные технологии в образовании: Учебное пособие для студентов педагогических специальностей / И. В. Николаюк, Е. Е. Капанина. Чита: Забайкал. гос. гум.–пед. ун–т., 2010, 129 с.

ԱՆԳԼԵՐԵՆԻ ԱՌԴՐԱԿԱՆ ՀԱՐԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ ՀԱՅԵՐԵՆԻ ԶՈՒԳԱԴՐՈՒԹՅԱՄԲ ԵՎ ՏՀՏ-Ի ԿԻՐԱՌՄԱՄԲ

Մեր օրերում կարևորվում են այս կամ այն լեզվի բառակազմական համակարգին նվիրված ուսումնասիրությունները, քանի որ բառակազմական տարբեր եղանակներով լեզվում անընդհատ նորանոր բառեր են կազմվում, որոնք հարստացնում են լեզվի բառային կազմը, հետևաբար նաև լեզվակիրների բառապաշարը: Ուսումնական հաստատություններում մեծ կարևորություն է տրվում ինչպես մայրենի, այնպես էլ օտար լեզուների բառակազմության ուսուցմանը: «Լեզուն իմանալ նշանակում է տիրապետել դրա կառուցվածքին և բառերին»¹: Արդի անգլերենի բառապաշարի մի մասը հանդիսացող առդրական հարադրությունների ուսուցումն առավել արդյունավետ և ընկալելի է դառնում հայերենի հետ զուգահեռներ անցկացնելիս և ՏՀՏ կիրառելիս: Առդրական են այն հարադրությունները, որոնց բաղադրիչները հարադրվելով՝ բնութագրում են միևնույն առարկան, երևույթը տարբեր կողմերից: Հայ բառակազմության մեջ սրանք հաճախ կոչել են նոր տիպի հարադրություններ՝ որպես այն ժամանակների համար նոր, ռուսերենի նմանողությամբ կազմված կառույցներ²: Մանսկրիտի քերականության մեջ այլ համադասական բաղադրությունների հետ միասին dvandva կոչված այս կառույցները ժամանակակից անգլերենում նաև տարբեր անվանումներ են ստացել, ինչպես՝ copulative compounds «հարակցված, կապակցված բարդություններ»³, additive compounds «գումարումային, հավելումային բարդություններ», appositional compounds «առդրական բարդություններ», appositive compounds «բացահայտչային բարդություններ»: Հաշվի առնելով այս կառույցներին բնորոշ կառուցվածքային, իմաստային հատկանիշները և բաղադրիչների շարահյուսական հարաբերությունները՝ ավելի ճիշտ է սրանք անվանել appositional compounds «առդրական բարդություններ». դրանք լիովին համապատասխանում են հայերենի առդրական հարադրություններին: Appositional բառը նպատակահարմար ենք գտնում թարգմանել «առդրական» եզրույթով, քանի որ “(to) appose” անգլերենից թարգմանաբար նշանակում է «մոտ դնել, առդնել», իսկ նման կառույցների բաղադրիչները դրվում են կողք կողքի՝ բնութագրելով նույն մարդուն, առարկան և այլն: Թվում է, թե նման կառույցները երկու իմաստային կենտրոն ունեն, սակայն,

¹Տե՛ս Գ. Рогова, Методика обучения английскому языку (на английском языке), М., 1983, 131: 2

²Տե՛ս Է. Աղայան, Ընդհանուր և հայկական բառագիտություն, Եր., 1984, էջ 227–228, Վ. Առաքելյան, Ա. Խաչատրյան, Ս. Էլոյան, Ժամանակակից հայոց լեզու, հ. 1, Հնչյունաբանություն և բառագիտություն, Եր., 1979, էջ 269–271, Ա. Մարգարյան, Ժամանակակից հայոց լեզու, Եր., 1990, էջ 70 և այլն:

³Տե՛ս S. Olsen, Coordination in Morphology and Syntax: the Case of Copulative Compounds, “The Composition of Meaning: from Lexeme to Discourse”, Amsterdam/Philadelphia, 2004, էջ 17–37: <https://books.google.am/books?id=46kLFhR5gj4C&pg=PA2&lpg=PA2&dq=Olsen+S.,+Coordination+in+Morphology+and+Syntax:+the+Case+of+Copulative+Compounds>

օրինակ՝ Ի. Փլազը դրանց աջակողմյան բաղադրիչն է դիտում որպես իմաստային կենտրոն, քանի որ քերականական փոփոխությունների հենց դա է ենթարկվում, ինչպես՝ “There are many poet-translators in this country”– «Այս երկրում շատ բանաստեղծ-թարգմանիչներ կան»¹ : Առդրական հարադրությունները կարելի է աշակերտներին ներկայացնել ըստ այն իմաստային խմբերի, որոնցում դրանք ընդգրկվում են՝ սմարթ գրատախտակին, իսկ եթե արդեն հանձնարարված է եղել սովորել դրանք, ապա սմարթ գրատախտակին մոտենալով նրանք սկսում են ինքնուրույն համախմբել: Ես նաև օգտագործում եմ T-ձև աղյուսակը, իսկ հայերենում և անգլերենում դրանք համենմատելու համար օդովում եմ Վենի դիագրամից: Նոր նյութը հաղորդելիս ես առանձնացնում եմ Գ+Գ կաղապարով առդրական հարադրությունների առավել տարածված իմաստային խմբերն ու ներկայացնում դրանք աշակերտներին :

Անգլերենում կան նաև եռաբաղադրիչ ու քառաբաղադրիչ առդրական հարադրություններ, ինչպես՝ soldier-statesman-author-orator «զինվոր-պետական գործիչ-գրող-ճարտասան» և այլն, որոնք ես նույնպես ներկայացնում եմ SZS-ի միջոցով՝ պատրաստելով սահիկ:

Զբաղմունք, մասնագիտություն lawyer-agent «փաստաբան-գործակալ»,

philosopher-painter «փիլիսոփա-նկարիչ»,

singer-composer «երգիչ-երգահան»,

writer-publicist «գրող-թղթակից» և այլն,

բժիշկ-մաշկագետ, երաժիշտ-մեկնաբան, թիկնապահ-օգնական, հաղորդավար-մրցավար, ներկարար-ծեփագործ և այլն,

Ռազմական գործ, պաշտոնավարություն

bombardier-navigator «հրետազորային-ծովագնաց»,

crusader-fighter «խաչակիր-մարտիկ»,

dictator-president «բռնապետ-նախագահ»,

officer-explorer «սպա-հետազոտող», soldier-citizen «զինվոր-քաղաքացի» և այլն, գեներալ-ֆելդմարշալ, գրահարար-հրկիզող, լորդ-քաղաքապետ, կապիտան-լեյտենանտ, մինիստր-վարչապետ և այլն,

---

¹ Տե՛ս Գ. Рогова, Методика обучения английскому языку (на английском языке), М., 1983, 185

Առտնին իրեր, գործիքներ, փոխադրամիջոցներ, հագուստ

camper-trailer «տուն-մեքենա»,

hammer-axe «մուրճ-կացին»,

refrigerator-freezer «սառնարան-սառցարան»,

screwdriver-hammer «ստուտակիչ-մուրճ»,

skirt-trousers «կիսաշրջագգեստ-անդրավարտիք» և այլն,

բազկաթոռ-մահճակալ, հնձիչ-խրճակապ, սայլակ-պատգարակ, վերնագգեստ-թիկնոց, տանկ-ականահան և այլն,

Գիր-գրականությունը, արվեստին առնչվող բառեր

album-book «ալբոմ-գիրք»,

letter- application «նամակ-դիմում»,

letter-CV «նամակ-ինքնակենսագրություն»,

newspaper-magazine «թերթ-ամսագիր», pen-knife «գրիչ-դանակ» և այլն,

աղոթք-նամակ, բառարան-տեղեկատու, դիմում- գանգատ, համերգ-շնորհանդես, շոու-հանդիսանք և այլն,

Տարբեր հաստատություններ (նաև ուսումնական), ռեստորաններ, կացարաններ
library-guestroom «գրադարան- հյուրասենյակ»,

museum-preserve «թանգարան-արգելոց»,

restaurant- discotheque «ռեստորան-դիսկոտեկ»,

shop-office «խանութ-գրասենյակ»,

theater-museum «թատրոն-թանգարան»,

university-college «համալսարան-վարժարան» և այլն,

ավտոկցորդ-ննջասենյակ, արգելավայր-թանգարան, դպրոց-արվեստանոց, սրճարան-ռեստորան, տուն-ինտերնատ, ունիվերսիտետ-հանրախանութ և այլն,

Ճարտարապետություն, կառույցներ

cathedral-basilica «տաճար-բազիլիկ»,

monument–statue «հուշարձան–քանդակ»,

sculpture–garden «հուշարձան–պարտեզ»,

sculpture–monument «քանդակ–հուշարձան» և այլն,

ամրոց–բնակավայր, բերդ– ամրոց, բլուր–հնավայր, խուց–քարայր, հուշարձան–
դամբարան, պատշգամբ– առանձնասենյակ և այլն,

Աշխարհի տարբեր կողմեր South–East, South–West, North–East, North–West հարավ–
արևելք, հարավ– արևմուտք, հյուսիս–արևելք, հյուսիս–արևմուտք

Չափման միավորներ watt–hour, kilometre–hour,

kilovolt– ampere, tonne–kilometre, etc վատտ–մետր, կիլոմետր– ժամ, կիլովոլտ–ամպեր,
տոննա–կիլոմետր և այլն

Առդրական հարադրությունների ուսուցումն ավելի արդյունավետ կարող է
դառնալ ինտերակտիվ մեթոդների կիրառմամբ:

Որպեսզի աշակերտներն առավել խորությամբ ընկալեն դրանց կազմությունը և
արտահայտած ամենատարբեր իմաստները, կազմակերպվում են զույգերով և
խմբային աշխատանքներ, որոնց միջոցով զարգանում են նաև աշակերտների
համագործակցային հմտությունները: Աշակերտները շփվում են ոչ միայն ուսուցչի ,
այլև միմյանց հետ, մտքեր փոխանակում և ակտիվություն դրսևորում դասի
ընթացքում:

Ժամանակակից ուսուցչի ամենակարևոր առաքելություններից է ոչ միայն
ուսումնասիրվող նյութը խորությամբ մատուցելը, այլև աշակերտասակենսորն
ուսուցում ապահովելը:

Առդրական հարադրությունները կարելի է ուսուցանել սմարթ գրաստախտակին .

1. Համապատասխանեցման վարժությունների (matching exercises) միջոցով, որոնց
դեպքում նշված կառույցների բաղադրիչները տրված են երկու առանձին
սյունակներով, սակայն խառը դասավորությամբ: Աշակերտներն աշխատում են
զույգերով. փորձելով գտնել առնչակից իմաստներով բաղադրիչները՝ նրանք
պետք է կազմեն առդրական հարադրություններ:

Օրինակ՝ editor–director, museum–preserve և այլն:

2. Երկխոսությունների վրա հիմնված վարժություններով: Տրվում է
երկխոսությունը՝ բաց թողնված տեղերով, որոնք աշակերտները պետք է
լրացնեն՝ տրված առդրական հարադրություններից ընտրելով ճիշտ
տարբերակները:

Այսպես՝

A: Did you go on a trip last week, John?

B: Oh, yes, Bob, we had a wonderful time. We visited a lot of historical sites.

A: Wow, that's great. I guess you also visited the 13th century..... in the south of the country.

B: Yes, we did. It was magnificent. By the way, there were a lot of ..... there. library–guestroom, cathedral–basilica, camper–trailer, visitor–tourist, shop–office.

Այնուհետև աշակերտները բաժանվում են 5 փոքր խմբերի՝ որոշելու Գ+Գ կադապարով առդրական հարադրությունների բաղադրիչների միջև եղած շարահյուսական կապը:

Խմբերից յուրաքանչյուրը պետք է որոշի 10 առդրական հարադրությունների բաղադրիչների շարահյուսական հարաբերությունը, քանի որ այդ տեսանկյունից առդրական կազմությունները կարող են ունենալ երկակի պատճառաբանվածություն:

Այսպես, բաղադրիչների միջև կարելի է դիտել ն՝ ստորադասական հարաբերություն, որի դեպքում երկրորդ բաղադրիչը մասնավորեցնում է առաջինի իմաստը՝ բժիշկ–վարակազետ, doctor–surgeon «բժիշկ–վիրաբույժ», ն՝ համադասական հարաբերություն՝ բաղադրիչների միջև «և» համադասական շաղկապով , ինչպես՝ բժիշկ և վարակազետ, դպրոց և արվեստանոց և այլն, անգլերենում՝ poet and translator «բանաստեղծ և թարգմանիչ», theater and museum «թատրոն և թանգարան» և այլն.

ընդ որում՝ երկու լեզուներում էլ, երբ փոխում ենք բաղադրիչների տեղերը՝ արվեստանոց–դպրոց և դպրոց–արվեստանոց, poet–translator «բանաստեղծ–թարգմանիչ» և translator–poet «թարգմանիչ–բանաստեղծ», բաղադրության ընդհանուր իմաստը չի փոխվում:

Աշակերտների առաջին խումբը պետք է առանձնացնի որոշիչ–որոշյալի հարաբերությամբ այն կազմությունները, որոնց բաղադրիչներից մեկը փոխառյալ բառ է, ինչպես՝ բետա–մասնիկ, բետա–տրոհում, գամմա–ճառագայթ , alpha–receptor «ալֆա– ընդունիչ», beta–ray «բետա–ճառագայթ», gala–performance «գալաներկայացում», gamma–camera «գամմա–ֆոտոխցիկ» և այլն:

Մյուս խումբն առանձնացնում է որոշիչ–որոշյալ կապակցությամբ այն հարադրությունները, որոնց երկու եզրերն են փոխառյալ բառեր, ինչպես՝ բալ–մասկարադ , բիզնես–պլան, ֆեդերալիստ–կանցլեր և այլն:

4-րդ խումբն առանձնացնում է որոշիչ- որոշյալ հարաբերությամբ կազմությունները և այլն: Էլեկտրոնային գարտախտակի շնորհիվ բոլոր բառերը հատնվում են գրատախտակին և միննույն ժամանակ բոլոր խմբերի առաջադրանքներն են մնում տեսանելի: Աշխատանքն ավարտելուց հետո սմարթ գրատախտակին են մոտենում ավագները և ներկայացնում թիմի աշխատանքը՝ համակարգելով ամեն մեկն իր բաժինը: Այլևս չկա առանձին պաստառներ պատրաստելու կարիք և աշակերտներն էլ կարող են ոչ թե գրել և ջնջել իրենց գրառումներն, եթե դրանք սխալ ստացվի, այլ կատարել համակարգված և մաքուր աշխատանք: Մինչդեռ պաստառների վրա հնարավոր է թույլ տալ սխալ և հետո ներկայացնելիս ցուցադրել տգեղ աշխատանք:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

- Նորագույն տեղեկատվական տեխնոլոգիաների գործածումը սովորողների կողմից վերահսկելի դարձնելու դեպքում կարող ենք գրանցել դրական արդյունքներ և ազդեցություն սովորողների հոգեկան աշխարհի վրա:
- Ուսուցման տեխնոլոգիան կամ կիրառվող մեթոդները լավագույնն են, եթե լավագույնս նպաստում են մարդու ինքնուրույնության ձևավորմանը, հիմնարար գիտելիքների ձեռքբերմանն ու ստեղծագործական կարողությունների զարգացմանը:
- Կյանքը հասարակությանն ապրելու և գործելու նոր ռազմավարության է պարտադրում, և այդ նոր ռազմավարության մշակումն էլ ամենաընդհանուր իմաստով կազմում է ժամանակակից կրթական քաղաքականության բովանդակությունը:
- Մեր մանկավարժական պրակտիկայում բոլոր վերոհիշյալ մանկավարժական տեխնոլոգիաների կիրառումը հնարավորություն են տալիս բացահայտել և զարգացնել սովորողների գեղարվեստական ունակությունները, ստեղծագործական բնույթի հանձնարարությունների իրականացման կարողությունները նաև դաստիարակել ցանկացած գործունեությանը ստեղծագործական վերաբերմունքի ցուցաբերման հատկություն:
- Նորարար մանկավարժությունը պահանջում է ամբողջովին վերանայել մանկավարժական ինչպես ուսուցման այնպես էլ դաստիարակչական գործընթացը, դիտարկել սովորողին որպես գործունեության սուբյեկտ:
- Նոր տեղեկատվական տեխնոլոգիաները՝ սովորողներին տեղեկատվության պատրաստման և հաղորդման գործընթաց է, համակարգչի միջոցով, համապատասխան տեխնիկական և ծրագրային ապահովմամբ: Դա հնարավորություն է տալիս զարգացնել սովորողների գեղարվեստական և ստեղծագործական կարողությունները և լուծել նոր խնդիրներ, որոնք դեռևս լուծված չեն եղել:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

Աղայան Է., Ընդհանուր և հայկական բառագիտություն, Եր., 1984, էջ 227–228, Վ. Առաքելյան, Ա. Խաչատրյան, Ս. Էլոյան, Ժամանակակից հայոց լեզու, հ. 1, Հնչյունաբանություն և բառագիտություն, Եր., 1979, էջ 269–271, Ա. Մարգարյան, Ժամանակակից հայոց լեզու, Եր., 1990, էջ 70 և այլն:

«Հեղինակային իրավունքի և հարակից իրավունքների մասին» ՀՀ օրենք, 2006 թ., Հոդված 65 ,

Մադոյան Ռ., Տ. Մադոյան, Ուսումնական գործընթացի արդիականացում կամ համակարգիչը դարձրոցում, «Մանկավարժություն», 2012 թ.,

Николаюк И. В., Информационные коммуникационные технологии в образовании: Учебное пособие для студентов педагогических специальностей / И. В. Николаюк, Е. Е. - Капанина. Чита: Забайкал. гос. гум.-пед. ун-т., 2010,

Выгонский С. И, Обратная сторона Интернета: психология работы с компьютером и сетью, 2010,

Рогова. Г, Методика обучения английскому языку (на английском языке), М., 1983,

, “The Composition of Meaning: from Lexeme to Discourse”, Amsterdam/Philadelphia, 2004, էջ 17–37: <https://books.google.am/books?id=46kLFhR5gj4C&pg=PA2&lpg=PA2&dq=Olsen+S.,+Coordination+in+Morphology+and+Syntax:+the+Case+of+Copulative+Compounds>

